

Over de begintijd van Molenwerkgroep Oost-Groningen

Bourtange, 19-10-2024.

Beste mensen,

Allereerst een hele goede middag gewenst op deze feestelijke dag waarop we de oprichting van de Vereniging Molenwerkgroep, nu 50 jaar geleden, vieren. Ongeveer een week geleden ontving ik een uitnodiging van Paul Casteleijn om een toespraakje te willen houden over de Molenwerkgroep, een uitnodiging die ik graag heb aangenomen. Samen met Gerard Murris ben ik waarschijnlijk één van de weinige overgebleven mensen die het begin van de Molenwerkgroep nog van dichtbij hebben meegemaakt. Ik ben erelid sinds 21 oktober 2000 en sinds 2019 ook drager van de 'Zilveren Zelfzwichter'. Nadat ik na m'n examen in 1979 molenaar en instructeur werd in Bellingwolde, heb ik vanaf 1989 tot in 1994 de molen van Veelerveen laten draaien. Vanaf begin 1994 ben ik molenaar/instructeur in Pieterburen. In 2000 heb ik drie weken molenles gegeven in Fulton, Illinois. Ik houd me op dit moment o.a. bezig met de nieuwe 'pelcursus'.

Ik ben via m'n hobby filmen bij de molens verzeild geraakt. Toen ik rond 1975-76 een filmdocumentaire maakte over het lassen van molenroeden voor de molen van Kolham door smid Buurma in Oudeschans, werd ik tijdens het steken van de roeden aangesproken door Binne Jongsma, de secretaris van de toenmalige Ver. van Vrienden van de Groninger Molens. Hij wilde graag dat ik m'n film aan het bestuur liet zien. Dat beviel kennelijk zo goed, dat ik de opdracht kreeg om een film te maken over de verplaatsing en herbouw van de Krimstermolen bij Zuidwolde. Tijdens het maken van die film zag ik allerlei molenonderdelen, waarvan ik geen flauw idee had waarvoor ze dienden en of het belangrijk was dat ik ze filmde. Film was nogal duur, zo'n 27 gulden per 3 minuten. Ik vroeg aan Jongsma of er iemand was die me er wat meer over kon uitleggen. Hij zei: 'Waarom ga je de opleiding voor vrijwillig molenaar niet volgen, dan leer je meteen alles!' Aangezien ik één keer per 14 dagen toch al met een tas vol vuile was van Groningen naar ons huis in Bellingwolde ging, meldde ik me halverwege 1977 bij molenaar Derk Bos. Daar waren op dat moment ook al Rolf Groeneveld en Gerard Murris op les.

Ik maakte ook kennis met drs. Guus Sterenborg, leraar oude talen op het Ubbo Emmius Lyceum te Stadskanaal en oprichter en coördinator van de Molenwerkgroep Oost-Groningen. Ik had als student natuurlijk niet zoveel geld en Sterenborg gaf me daarom eerst maar een map te leen van een zekere heer W. Top, waarin de gestencilde Gildebrieven zaten. Ik betaalde f 5,- lidmaatschapsgeld en ging de lessen volgen. Er was toen nog geen eigen cursusboek van het Gilde. De theorielessen vonden plaats aan de hand van die Gildebrieven en de rest leerden we uit het boek van Wiessner: 'De windmolen en zijn onderdelen'. Ook het boek: 'Opleiding watermolenaar' van Jan den Besten hoorde tot de lesstof, net als het boekje 'Molens' van ir. Stokhuyzen, waar allerlei verschillende typen molens in stonden.

De Molenwerkgroep was in 1974 opgericht op een buitengewone vergadering van het IVN Bellingwedde/Vlagtwedde- Noord in restaurant Old Farm, bij het sportveld te Bellingwolde. Er waren in die tijd net een aantal molens gerestaureerd (o.a. de molen van Bellingwolde) en het leek erop dat die stil zouden komen te staan omdat er geen molenaars meer waren. Daar wilde Sterenborg iets aan doen. Ook wilde men de alternatieve landbouw wat meer uit de theoretische hoek naar de praktijk overhevelen. Alles zou in samenwerking met het in 1972 opgerichte Gilde van Vrijwillige Molenaars gebeuren.

Aanwezig op die eerste vergadering van de MWOOG waren vier IVN-leden:

L.E. Buiskool (landbouwer uit Blijham), Pieter Kuiper (schoolmeester van de Oosterschool), drs. G.E. Sterenborg en dr. L.H. Veeman (huisarts te Bellingwolde, later voorzitter van St. het Gron. Landschap) en verder de IVN-donateurs:

H.J.A.M. Bouman, J.J. Hoeksema (burgemeester van Bellingwedde), IJ. de Jonge uit Oude Pekela (die in 1976 de eerste gediplomeerde vrijwillige molenaar uit Oost-Groningen werd), D. Bos (oud-korenmolenaar uit Bellingwolde), J. Bunk (oud-poldermolenaar uit Vriescheloo), drs. A. van Delden en

mw. M.C. van Delden-Verdonk, T. van Dijk, T. Gibcus (badmeester uit Finsterwolde), R.P. Lemminga uit Scheemda (oud-zaagmolenaar), J.J. Meijer, B. Oomkens uit Winschoten (gemeenteambtenaar en zoon van de vroegere molenaar van de Aurora te Noordbroek), ds. J. Sap, en J. Veldkamp (oud-molenaar uit Bellingwolde). Verder waren uitgenodigd: Dick Abelskamp (schrijver van het boek 'Zingende Stenen', namens het Gilde), Thijs de Jong (instructeur, later voorzitter Ver. v. Vrienden v.d. Groninger Molens), A. Ties (Rijksmolenaar te Veenhuizen en Elp, instructeur), Rolf Wassens (Norg, later korenmolenaar te Feerwerd, instructeur).

Als deelnemer aan de te starten molencursus gaven zich op : Bouman, Buiskool, het echtpaar Van Delden, de heren Van Dijk, Gibcus, De Jonge, Kuiper, Lemminga, Oomkens, Veldkamp en Verdonk.

Guus Sterenborg was heel nauwgezet bij alles wat hij deed. In de beginfase van onze Werkgroep schoot hij ook herhaaldelijk uit eigen zak de financiën voor. Wij hadden in die tijd nog geen echt bestuur, maar we waren gewoon een clubje losse vrijwilligers. Sterenborg was eigenlijk voorzitter, secretaris en penningmeester in één. Hij vond het op een zeker moment toch niet meer helemaal kunnen dat hij ook in z'n eentje verantwoordelijk was voor de financiën en vandaar dat in 1979 de vraag werd opgeworpen of er niet een officiële vereniging of stichting moest worden opgericht.

Op 22 juli 1980 werden de functies al wat meer verdeeld en werd er een soort voorlopig bestuur gevormd, waarbij Guus secretaris/voorzitter werd en ik penningmeester.

Er is tussendoor ook nog een verhitte vergadering geweest in Hotel De Twee Karspelen te Bellingwolde, waar een delegatie van de Ver. van Vrienden van de Groninger Molens, bestaande uit de heren Bernhard Dijk en Thijs de Jong, hebben geprobeerd om ons over te halen om met hen te fuseren. Wij hadden sterk de indruk dat zij vooral belangstelling voor de f 500,- koesterden, die wij als jaarlijkse exploitatiebijdrage van de gemeente Bellingwedde ontvingen. Bovendien vonden zij het maar niks dat er een aparte club in Oost-Groningen zou ontstaan, die vrijwilligers wilde opleiden buiten hen om. Wij vonden echter dat we in Oost-Groningen veel te weinig aandacht kregen vanuit die Vereniging, dat er bijna nooit iets in de Zelfzwichter stond over onze molens (lees de oude Zelfzwichters uit die tijd er maar eens op na!) en dat we niet van plan waren voor onze activiteiten in het vervolg de hand te moeten ophouden bij hen. Ook vonden we de reis naar Vierhuizen voor de cursisten te ver en de daaraan verbonden kosten (o.a. een reiskostenvergoeding voor instructeur Dijk van f 50,- per cursist) te hoog. Daarnaast hadden we nu zelf twee recent (1979) gediplomeerde molenaars (Gerard Murriss en ondergetekende) die hun kennis konden overdragen, en een aantal instructeurs: de molenaars Bos en Bunk (die laatste zou trouwens al snel stoppen) en de al in 1977 geslaagde cursisten Buiskool en Oomkens. De overname ging dus niet door, zeer tot woede van Dijk en De Jong.

Op 16 januari 1982 werd de Vereniging Molenwerkgroep Oost-Groningen officieel notarieel opgericht. Het voorlopig bestuur bestond uit: Jan de Haas uit Finsterwolde (houder van het Vogelasiel) als voorzitter, Sterenborg uit Bellingwolde als secretaris en ondergetekende als penningmeester. Al gauw trad de heer De Haas terug als voorzitter en nam de heer Sterenborg het voorzitterschap weer over tot 1984. Bertus Buiskool werd hierna als voorzitter benoemd en ik was tussen 1982 en 1983 eerst secretaris/ penningmeester en daarna tot 1986 secretaris, daarna weer gewoon bestuurslid. Buiskool is voorzitter gebleven tot en met 24 april 1993, toen hij werd opgevolgd door Klaas Strijk uit Winschoten, tot 2006.

Rond 1981-'82 waren er een aantal mensen in Bourtange die de molenaarscursus wilden volgen om met de standerdmolen te gaan draaien. Ook andere cursisten meldden zich aan, nadat ik een advertentie in de krant had gezet en een aantal keren voor Radio Noord een verhaaltje had gehouden. De nieuwe cursisten werden verdeeld over de molens van Bellingwolde en Vriescheloo en de theorielessen werden o.a. door Oomkens, Buiskool en mij gegeven in buurthuis 'De Brug' te Bellingwolde. We behandelden de lesboeken en ik liet dia's van allerlei molens zien. Onze inspanningen waren niet voor niets, want op de voorjaarsexamens van 1984 behaalden van de acht

kandidaten meteen al vier hun getuigschrift, twee moesten respectievelijk hun theorie en hun praktijk nog eens overdoen en twee werden helaas afgewezen. Maar wij waren heel trots op dit eerste resultaat!

De eerste excursie van de nieuwe Vereniging Molenwerkgroep heb ik georganiseerd naar molens in Ost-Friesland op 22 mei 1982. Later organiseerde ik o.a. nog excursies naar Noord-Groningen en Drenthe, De Zaanse Schans, Friesland, Gelderland en Overijssel. Tegenwoordig gaat het allemaal wat professioneler met een bus, destijds gingen we nog met onze eigen auto's. Die excursies van onze Vereniging zijn nog steeds heel gewild, gezellig en meestal een groot succes. Jan en Jan met hun zakken met drop zijn daarbij uitgegroeid tot een begrip. Ook anderen dan onze leden kunnen nu met de excursies mee gaan.

In 1984 verliet de heer Sterenborg het bestuur, omdat hij zich niet kon vinden in de wijze waarop de begroting was opgesteld. Voor hem speelde op dat moment misschien mede een rol dat hij zich vol overgave in de wereld van de stoomtreinen en het vrijwillig bosbeheer had gestort en dat nam erg veel van z'n vrije tijd in beslag. Sterenborg was niet alleen oprichter van de STAR te Stadskanaal, maar ook landelijk actief bij de Stichting Stoom op het Spoor (SOS). Leden van die stichting konden boeken bij hem kopen, hij stond soms op beurzen en beheerde een antiquariaat op het gebied van oude en nieuwe boeken over stoomtreinen. Via zijn kennis en informatiebronnen was het bijvoorbeeld mogelijk enkele stoomlocs, die in bunkers in Zweden en Noorwegen waren opgeslagen om dienst te doen in tijden van oorlog en die na het beëindigen van de Koude Oorlog in de verkoop kwamen, voor Nederland aan te kopen om dienst te doen op museumspoorlijnen. De locs waren bijna in perfecte staat en zouden anders tot schroot zijn verwerkt. Ook de eerste 4 locomotieven van de STAR konden door zijn bemiddeling in Oostenrijk worden aangekocht.

Voor het IVN was de heer Sterenborg ook bijzonder actief: hij deed zeer veel secretariaatswerk en verzorgde het IVN Contactorgaan. Meestal bracht hij dat krantje in Bellingwolde zelf op de fiets rond. Hij hield er niet van al teveel op de voorgrond te treden. Hij beleefde er ook plezier aan om verenigingen op te richten. Op de jubileumvergadering vanwege het 25-jarig bestaan van de Molenwerkgroep in 1999 werd hij vanwege z'n grote verdiensten tot ere-lid benoemd.

Tot slot een paar wapenfeiten uit het bestaan van de Molenwerkgroep Oost-Groningen die zeker niet onvermeld mogen blijven:

- Onze inzet voor de poldermolen van de Weddermarke. Die molen dreigde na de restauratie van 1988 een dood monument te worden, omdat de water aan- en afvoer werd afgesneden. Ons lid Joop Bierhof, medewerker van het waterschap die bij de molen woonde, heeft daarop een goed doortimmerd plan opgesteld, met twee situatieschetsen, een uitleg en een berekening van de kosten. Daarbij werd ook gewezen op het waterinlaatwerk, dat nodig was geworden voor beregening in de polder. De waterbouwkundige van het waterschap, dhr. Bolt, was geen gemakkelijk persoon. Hij verklaarde tijdens een overleg waar behalve Buiskool en ik ook Ina Martens, voorzitter van de Stichting De Groninger Molen, bij aanwezig was zelfs dat wat hem betreft 'de molen liever vandaag dan morgen af mocht branden'. Uiteindelijk zijn er toch aanpassingen gedaan, die de water aan- en afvoer weer mogelijk hebben gemaakt, waarmee er o.a. door onze inzet weer sprake is van een werkende poldermolen.

- Onze inspanningen voor het behoud van het spinnekop-zaagmolentje te Wedderveen. Nadat hij er al een paar jaar zeer vervallen bij stond en ook nog eens flink beschadigd was geraakt door een storm, hebben we hem met een hoes van groen zeildoek ingepakt. Dat doek was oorspronkelijk van het Franse leger geweest en door zeilmaker Jacques van Gelder uit de Rabenhauptstraat te Groningen, aan de hand van opmetingen en tekeningen van mij precies passend gemaakt. Jan Hazelhoff, André Schuthof, Menco Venhuizen, Grieto de Vries en ikzelf hebben daar op 25 september 1993 flink wat werk voor verzet. Later hielp de Molenwerkgroep mee om geld in te zamelen voor de restauratie, o.a. via de D.S. Hovinga Stichting, waar ik contacten mee had gelegd. Daaraan voorafgegaan waren gesprekken met de toenmalige eigenaresse van de molen, mevrouw Van Slooten, die wel wilde meewerken, maar het ook maar een 'dure tuinkaboutertje' vond. Ik wilde als eerste proberen de molen op de Monumentenlijst te krijgen om hem te beschermen, maar ook om meer fondsen te kunnen

benaderen. Dat was mogelijk omdat de molen in 1988 50 jaar oud was geworden: een belangrijke eis voor opname. Ze wilde echter het huis met de molen, na de recente dood van haar man, verkopen. Een opname op de Monumentenlijst leek haar daarbij een hinderpaal. Uiteindelijk lukte dat dan toch na veel moeite in 1990. Grieto de Vries heeft haar toen nog geholpen aan het adres van de Vereniging van Particuliere Moleneigenaren in Nederland. Verder heb ik nog ter ondersteuning een groot affiche ontworpen (met als tekst: Van dik hout zaagt men planken!) dat o.a. op de jaarvergadering van het Gilde heeft gehangen, waardoor we het eerste geld konden inzamelen. In 1995 hebben gelukkig Arnold Dost en Olga Schaver het huis en de molen gekocht, waarna deze, na nog flink wat inspanningen van hen, uiteindelijk in 1997 gerestaureerd kon worden.

- **De uitreiking van de Oorkonde van de Stichting Molengiftenfonds voor Vernuft en Volharding**, als blijk van waardering voor de volharding betoond in de afgelopen jaren bij het draaiende houden van de molens in Oost-Groningen, op de jaarvergadering van de Vereniging De Hollandsche Molen op 6 maart 1993, waar ik bij aanwezig was. Voorzitter Buiskool en secretaris Oomkens, vergezeld door Gerda Koster en Sietske Bezema in een prachtig Gronings kostuum, namen de eerbewijzen en de prijs van 1500 gulden namens de Molenwerkgroep in ontvangst.

- **De langdurige inzet van Bé Oomkens en Klaas Strijk** om ervoor te zorgen dat een nieuwe flat in Winschoten niet een groot deel van de windvang voor molen Edens zou wegnemen. Uiteindelijk heeft dat ertoe geleid dat de molen in 2006/2007 in z'n geheel werd opgetild en 3 meter verhoogd. Cruciaal daarbij was dat ze met een vooruitziende blik in een biotoopplan samen met de gemeente al veel eerder hadden laten vastleggen dat er niet boven de stellinghoogte van de molen gebouwd mocht worden.

Als laatste wil ik nog graag eens onder de aandacht brengen hoe de Molenwerkgroep Oost-Groningen zich ontwikkeld heeft aan de hand van de ledenaantallen in die eerste jaren. Laten we daarbij niet vergeten dat in 1981 nog maar ongeveer 30 personen in de hele provincie Groningen het getuigschrift 'vrijwillige molenaar' hadden behaald terwijl er 83 molens stonden!

1974, het begin: De theoriebijeenkomsten werden gegeven op elke derde dinsdag van de maand in het Buurthuis te Wedde, de praktijklessen in Bellingwolde en Vriescheloo. Behalve de mensen die op de oprichtingsvergadering aanwezig waren, die ik eerder heb genoemd en waarvan een betrekkelijk gering aantal, nl. de heren De Jonge, Oomkens en Buiskool inderdaad de opleiding tot vrijwillig molenaar met een getuigschrift hebben afgesloten, heb ik de volgende namen gevonden:

1975: ds. Verdonk; W. Top;
beiden enige tijd later uit de ledenlijst verdwenen

1976: J. Wierstra, heeft het getuigschrift reeds, is later uit Oost-Groningen vertrokken; mw. J. Oosting; mw. A. Abeln; mw. K. Santena; dhr. Broekema; Rolf Groeneveld; dhr. Hartgerink; dhr. Krijger; Gerard Murriss; dhr. Koolman;

Hiervan volgden alleen de heren Groeneveld en Murriss uiteindelijk de lessen, de andere dames en heren lieten zich helaas niet meer zien. Rolf Groeneveld haakte later na het zakken voor het examen af, ook omdat hij een nieuw dak op z'n huis wilde leggen en geen tijd meer had voor de cursus. Ijsbrand de Jonge haalde in dit jaar z'n examen, maar heeft daar eigenlijk niet veel meer mee gedaan.

1977: Toen ik er in dat jaar bij kwam vroeg ik mij af wie nou precies bij de Molenwerkgroep hoorden. Je zag, behalve Gerard Murriss en Rolf Groeneveld niemand meer op de lessen in Bellingwolde, er waren toen volgens mij ook geen lessen meer in Vriescheloo en er kwamen ook geen nieuwe leden bij. Daarom ben ik maar stukjes in de krant gaan schrijven, heb ik voor de microfoon van Radio Noord verteld over de molenopleiding en heb ik een advertentie gemaakt. In 1979 leidde dit tot resultaat. Daarna viel het weer drie jaar even stil, waarna ik in 1982 opnieuw een poging heb ondernomen, nu met meer respons.

1978: geen aanmeldingen

1979: mw. D.E. Jager en dhr. J.A. Jager; P.A.H.J. van der Heide; J. de Haas; C.E. van der Horst (donateur); M. Kalfsbeek; V.F.M. Reijbroek;
D.J. Tinga en G.S.J. Murriss halen in dit jaar het molenaarsexamen.
De heer en mevrouw Jager, de heren De Haas, Reijbroek en Kalfsbeek stoppen later met de opleiding.
Alleen Peter van der Heide ging door.

1980 en 1981: geen aanmeldingen

1982: Opeens komen er, na o.a. wat acties van mij, weer aanmeldingen binnen: mw. M.A.H. Heeres; H. Oldenburger; A.C. Hofsteenge; A. Annema; H. Bossen; J.D. Brandt; E.P. Eelman; mw. G.G.I. Koster-Westervarder; E. Geukes; D.W. Hoftijzer; G.C.J. van Keulen.
Gerda Koster, Erik Geukes, Alidus Hofsteenge, Willem Hoftijzer en Anne Annema haalden hun getuigschrift in **1984**, Hilvert Bossen, die wat later was begonnen, in **1986**. De overigen stopten helaas weer met de opleiding. Maar met deze mensen werd toen uiteindelijk de bodem gelegd onder een gezonde groei van het aantal vrijwilligers.

In 1988 waren er al maar liefst 20 mensen in opleiding op de molens Onrust te Oude Pekela, Veldkamps Meuln te Bellingwolde, De Dellen te Scheemda en Dijkstra te Winschoten. Dat waren J. Bierhof, J. Kok, K. Strijk, H. Tamminga, S. Bezema-Tel, J. Bosch, J.H. Flikkema, H. Schepers, Marina Wildeboer, P. Buiten, P. de Graaf, J.H. Kuper, W. Lugtenborg, G.J. de Vries, H. Bergman, Janneke Hetebrij, T. Overdijk, A. Schuthof, J. Wubbema en M. Venhuizen.

De altijd zeer gezellige theorielessen werden toen gegeven in de kantine van Gemeentewerken te Oude Pekela.

Een van de leuke dingen van onze Molenwerkgroep was ook het zwart-wit blaadje '**Muldersnijs**' dat sinds **1986** verscheen. Het werd in die tijd gemaakt door o.a. Sietske Bezema en Gerda Koster, Grieto de Vries, Alidus Hofsteenge en ook met tekeningetjes, eerst van Marina Wildeboer en later van André Schuthof. Op de redactievergaderingen werd vaak veel gelachen en het stencillen van het blad duurde soms tot diep in de nacht. Het resultaat werd door de leden bijzonder op prijs gesteld. Inmiddels heeft het blad zich ontwikkeld tot een mooie kleurenitgave, waar de Molenwerkgroep trots op kan zijn. Gerda en Sietske traden ook geregeld op als Thomasvaer en Pieternel tijdens de Nieuwjaarsbijeenkomst, waar allerlei zaken en personen uit de molenwereld op een humoristische wijze besproken werden. Je kunt gerust stellen dat er met hun komst destijds heel veel sfeer en leven in de brouwerij kwam.

De befaamde en gezellige '**Nieuwjaarsbijeenkomst**' hielden we in de begintijd in Buurthuis De Brug in Bellingwolde, later in de kantine van de gemeentewerkplaats in Oude Pekela en houden we tegenwoordig in Molen Edens te Winschoten, waarbij al vanaf het begin natuurlijk vooral de boerenjongens en de spekkendikken niet mochten ontbreken. Ik zie er nu al weer reikhalzend naar uit!

Rest mij om jullie allemaal te bedanken voor jullie aandacht. Ik wens de Molenwerkgroep Oost-Groningen en haar bestuur een heel mooie toekomst, zodat er ook bij het volgende jubileum zal kunnen worden teruggekeken op een groot aantal nieuwe geslaagde cursisten en hopelijk in goede staat verkerende molens in ons mooie Oost-Groningen! Daarvoor is de Molenwerkgroep tenslotte in 1974 opgericht!

Derk Jan Tinga.